



ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl samosoudcem Mgr. Ing. Petrem Šuránkem ve věci

žalobce: **Ing. Z. M., narozen X**
bytem X
zastoupen advokátem JUDr. Rostislavem Sochořem
sídlem Masarykova 1680/110, 400 01 Ústí nad Labem

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**
sídlem Křížová 1292/25, 150 00 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 19. 10. 2023, č. j. X,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 19. 10. 2023, č. j. X, se ruší a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 4 719 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám jeho zástupce JUDr. Rostislava Sochora, advokáta.

Odůvodnění:

1. Žalobou podle části třetí, hlavy druhé, dílu prvního zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) dodanou dne 11. 12. 2023 do datové schránky Městského soudu v Praze a postoupenou usnesením ze dne 19. 12. 2023, č. j. 13 Ad 31/2023-16, Krajskému soudu v Praze jako soudu místně příslušnému se žalobce

Shodu s prvopisem potvrzuje: L. K. U.

domáhá zrušení rozhodnutí žalované ze dne 19. 10. 2023, č. j. X (dále jen „napadené rozhodnutí“). Napadeným rozhodnutím žalovaná zamítla žalobcovy námitky a potvrdila své rozhodnutí ze dne 19. 9. 2023, č. j. X (dále jen „původní rozhodnutí“). Původním rozhodnutím žalovaná zamítla žádost žalobce ze dne 23. 11. 2022 o zvýšení starobního důchodu o částku zvýšení za vychované děti (dále jen „výchovné“) pro nesplnění podmínek čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 455/2022 Sb. (dále jen „zákon č. 323/2021 Sb.“).

Žaloba

2. Žalobce považuje napadené rozhodnutí za nepřezkoumatelné, neboť žalovaná nezohlednila náležitě skutkový stav a účel právní úpravy výchovného, dle které se má dostat zvýšení starobního důchodu tomu z rodičů, který převážně pečoval o dítě. Žalobce se o svého syna Mgr. J. V., narozeného dne X, (dále jen „syn“) staral po převážnou část doby od narození do zletilosti a též po dobu jeho vysokoškolských studií. Důvodem bylo podstatné zhoršení zdravotního stavu žalobcovy manželky Ing. I. V., narozené dne X, (dále jen „matka“, popř. „manželka“), který vedl od roku 1969 k opakovaným operacím v souvislosti s rakovinou, následné invalidizaci a v roce 1974 k jejímu úmrtí. Žalobce žalované doložil prohlášením syna, že se rodiče na výchově od jeho narození podíleli stejnou měrou. Matka krátce po porodu (nevyčerpala tehdy ani 18týdenní mateřskou dovolenou) nastoupila do zaměstnání, a podíl rodičů tak nelze označit za nerovný. Situace se změnila vážným onemocněním matky v roce 1969, kvůli němuž již nezvládala péči o syna. Její zdravotní stav se postupně zhoršoval a k péči o syna žalobci přibyla i péče o manželku. V době od roku 1969 do roku 1974 to byl jednoznačně žalobce, kdo o syna převážně pečoval.
3. Od roku 1974 již o syna pečoval výlučně. Logicky tak převažovala žalobcova péče. Po úmrtí manželky mu vypomáhala její sestra M. V., narozená dne X, (dále jen „teta“), která je schopna skutkový stav také popsat. Rodina žila v činžovním domě v X a měla okruh přátel, lze tedy označit řadu možných svědků. S ohledem na § 34a odst. 2 ve spojení s § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném do dne 31. 12. 2023 (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“) je možná volba pouze mezi dvěma osobami, a je-li jedna z nich významně hendikepována natolik, že převažuje péče druhé (otce), není myslitelné, aby správní orgán otci nárok upřel. Nemohla-li z logických důvodů o dítě matka pečovat, není zde jiný pečující rodič než žalobce. Žalobce proto považuje rozhodování žalované za genderově nevyvážené a vedené snahou poskytnout výchovné co nejmenšímu počtu žadatelů. Zdůraznil, že syna vychoval řádně. Dále namítal nekorektnost argumentace žalované opírající se o daňové výměry a příjem žalobce, který musel živit celou rodinu. Šlo o dobu z hlediska nároků na žalobce velmi těžkou. Manželka i on pracovali v oblasti chemického výzkumu a jejich odměny závisely na výsledcích tvůrčí duševní činnosti, nikoliv na jejich přítomnosti na pracovišti či objemech výroby.
4. Závěrem žalobce navrhl, aby soud jako svědka vyslechl syna, případně též tetu a pana Ing. L. N., CSc., za účelem prokázání žalobcových tvrzení.

Vyjádření žalované

5. Žalovaná navrhla, aby byla žaloba jako nedůvodná zamítnuta. Uvedla, že bylo třeba prokázat, že žalobce o dítě pečoval v největším rozsahu. Z nárokových podkladů vyplývá, že matka o syna pečovala celodenně po dobu mateřské, resp. rodičovské dovolené, tj.

v období, kdy jeden z rodičů musí o dítě celodenně pečovat, což má negativní důsledky na jeho kariérní růst a výdělečné možnosti. Matka zemřela v roce X, tedy v době, kdy bylo synovi 10 let. Z nárokových podkladů nevyplývá, že by v době od narození syna do jeho zletilosti došlo k výraznému poklesu vyměřovacích základů žalobce z důvodu péče o něj. Od narození syna do smrti matky měl žalobce převážně vyšší příjmy než matka. Matce byl od 21. 9. 1970 přiznán částečný invalidní důchod a od 10. 3. 1974 plný invalidní důchod. To ale neprokazuje, že nebyla schopná péče o syna. Žalobce se významnou měrou podílel na výchově, ale šetřením se nepodařilo prokázat, že by o syna pečoval v největším rozsahu. Žalobce od 1. 11. 1974 až do 29. 11. 1981 vykonával práci, aniž by došlo k poklesu jeho výdělku. Přestože je výchovné genderově neutrální, je určeno především ženám. Ty pečují o děti ve větší míře a vykonávají méně honorovaná zaměstnání či práci na kratší úvazky, navíc přerušovanou překážkami v práci z důvodu potřeby péče o dítě. Ačkoliv výchovu zajišťují i muži, je běžné, že jejich kariéra není výchovou negativně ovlivněna. Nepřetržité zaměstnání a vyšší výdělky se pozitivně projeví na výši důchodu, a není proto důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného. Nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru má výchova dítěte zejména v předškolním věku a prvních letech povinné školní docházky. V pozdějším období jsou již děti samostatné, takže jejich výchova nevyžaduje přerušování kariéry. Jeví se tedy přirozeným, že výchovné má náležet tomu z rodičů, který o děti pečoval v raném věku, tedy matce. V případě žalobce, jehož příjmy nebyly výchovou negativně dotčeny, proto není naplněn smysl výchovného. Výchovné podle žalované není nárokovou, automaticky přiznávanou částkou, jejíž neposkytnutí by mohlo být považováno za protiprávní. Jde o dávku dorovnávající v oblasti důchodového pojištění příjmový výpadek způsobený výchovou potomků jako společensky prospěšnou činností.

Replika žalobce

6. Žalobce nesouhlasil s argumentací žalované, že sice byl patrně po většinu doby rodičem, který se nejvíce staral o syna, ale protože jeho příjem neklesl, tak nemá nárok na údajně genderově nezátíženou dávku. Namítl, že dávka výchovného není navázána na pokles příjmu. Zdůraznil, že v době, kdy byla zdravá, i matka pracovala (byť to v té době bylo neobvyklé) a žalobce musel vynakládat podobné mimořádně zvýšené úsilí při péči o syna jako ona. Když se její zdravotní stav zhoršil, tak to znamenalo i její schopnost pečovat o syna a domácnost, a to i v době, kdy byla doma z důvodu pracovní neschopnosti a následné invalidity. Byl to pak žalobce, kdo pečoval nejen o syna, ale i o manželku a vedle toho pracoval, aby zabezpečil rodinu. Žalovaná vychází z mylného předpokladu, že těžce nemocná matka se doma také věnovala péči o dítě. Rozsah péče žalobce o syna se zvětšoval a vedle toho pracoval ve výzkumu, což není práce na „píchačky“. Nelze mu klást k tíži, že i přes mimořádné mimopracovní úsilí dosahoval slušné mzdy. Přístup žalované proto vnímá jako neúctu a nezohlednění specifických okolností jeho případu. Úvahy žalované považuje za schematické a pomíjející skutečný stav věci.

Podstatný obsah správního spisu

7. Dne 5. 3. 1975 žalobce úspěšně uplatnil pro syna žádost o sirotčí důchod prostřednictvím Okresního národního výboru v Ústí nad Labem k Úřadu důchodového zabezpečení v Praze. Ve formuláři je uvedeno, že žalobce s manželkou o syna pečovali od 29. 11. 1963 (poznámka soudu: narození syna) do 12. 11. 1974 (poznámka soudu: úmrtí matky). Ve formuláři žádosti je uvedeno, že matka zemřela na zhoubný nádor prsu s rozsevem. Ve spisu je založena spisová vložka ohledně matčina invalidního důchodu, ale chybí k ní evidenční listy důchodového pojištění. V dispoziční vložce je zmíněna doba péče o dítě od 29. 11. 1963 do

28. 11. 1966, přičemž na založeném osobním listu důchodového zabezpečení je v roce 1964 uvedeno 102 vyloučených dní pro výpočet průměrného vyměřovacího základu, v roce 1964 ale už jen 33 a v roce 1965 17 takových dnů. Hrubé výdělky matky u organizace Spolek pro chemickou a hutní výrobu v Ústí nad Labem dosáhly 14 576 Kčs za rok 1964, 20 317 Kčs za rok 1965, 25 395 Kčs za rok 1966, 24 969 Kčs za rok 1967, 29 134 Kčs za rok 1968 a 25 432 Kčs za rok 1969. Spisová vložka obsahuje záznam o přiznání částečného invalidního důchodu od 21. 9. 1970 a plného od 10. 3. 1974 a o datu úmrtí 12. 11. 1974. Sirotčí důchod byl vyplácen až do 21. 7. 1988 z důvodu prokázaného studia syna na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy.
8. Dne 20. 1. 1999 žalobce požádal žalovanou o přiznání starobního důchodu od 1. 4. 1999. Uvedl, že od 16. 11. 1953 do 31. 3. 1999 pracoval pro Spolek pro chemickou a hutní výrobu a. s. v Ústí nad Labem. Žádnou dobu péče o děti neuplatňoval. Evidenčními listy důchodového pojištění jsou prokázány tyto hrubé výdělky, resp. vyměřovací základy žalobce: 21 287 Kčs za rok 1958, 18 639 Kčs za rok 1959, 21 442 Kčs za rok 1960, 24 100 Kčs za rok 1961, 23 360 Kčs za rok 1962, 22 861 Kčs za rok 1963, 23 800 Kčs za rok 1964, 25 100 Kčs za rok 1965, 27 884 Kčs za rok 1966, 29 243 Kčs za rok 1967, 31 318 Kčs za rok 1968, 33 209 Kčs za rok 1969, 28 697 Kčs za rok 1970, 35 064 Kčs za rok 1971, 39 831 Kčs za rok 1972, 35 415 Kčs za rok 1973, 29 409 Kčs za rok 1974, 36 289 Kčs za rok 1975, 36 302 Kčs za rok 1976, 39 172 Kčs za rok 1977, 40 789 Kčs za rok 1978, 41 982 Kčs za rok 1979, 40 068 Kčs za rok 1980, 43 902 Kčs za rok 1981, 46 718 Kčs za rok 1982, 71 351 Kčs za rok 1983, 49 612 Kčs za rok 1984, 50 358 Kčs za rok 1985, 56 114 Kčs za rok 1986, 62 627 Kčs za rok 1987, 55 640 Kčs za rok 1988, 50 735 Kčs za rok 1989, 54 818 Kčs za rok 1990, 60 056 Kčs za rok 1991, 99 937 Kčs za rok 1992, 133 761 Kč za rok 1993, 166 968 Kč za rok 1994, 192 352 Kč za rok 1995, 185 082 Kč za rok 1996, 204 854 Kč za rok 1997 a 204 242 Kč za rok 1998. Dle záznamu ve spisové vložce byl žalobci starobní důchod od 1. 4. 1999 přiznán.
9. Dne 23. 11. 2022 žalobce požádal o výchovné a po poučení o možné přestupkové a trestní odpovědnosti a o možném odnětí neprávem získaného důchodu v případě poskytnutí nepravdivých údajů svým podpisem potvrdil čestné prohlášení, že o syna pečoval osobně a v největším rozsahu v době od 1. 11. 1974 do 29. 11. 1981 (tj. od cca 10 do 18 let) v této době o syna nepečovala jiná osoba. K žádosti doložil úmrtní list manželky s uvedeným povoláním „inženýrka chemie v důchodu“, dle kterého zemřela dne X na zhoubný novotvar prsu s rozsevem.
10. **Původním rozhodnutím** ze dne 19. 9. 2023 žalovaná žádost zamítla pro nesplnění podmínek čl. II zákona č. 323/2021 Sb. V odůvodnění uvedla, že právní úprava neumožňuje zvýšit procentní výměru starobního důchodu za výchovu dítěte osobě, která výchovu nezajišťovala v největším rozsahu. Nepodařilo se prokázat, že žalobce pečoval o syna v největším rozsahu. Naopak lze dovodit, že o syna v největším rozsahu pečovala jeho matka, která podle nárokových podkladů o něj osobně celodenně pečovala od jeho narození po dobu mateřské, resp. rodičovské dovolené, což mělo negativní dopady na její kariérní růst. Z nárokových podkladů žalobce navíc nevyplývá, že by v období od narození syna do zletilosti došlo k poklesu jeho vyměřovacích základů. Žalobci proto výchovné nenáleží.
11. Dne 16. 10. 2023 žalobce podal námitky proti původnímu rozhodnutí. Uvedl, že se s manželkou oženil dne 30. 12. 1961 a jejich manželství trvalo až do smrti. Ponechali si rodná příjmení, syn dostal jméno po matce. Argumentaci rodičovskou dovolenou z hlediska vlivu na kariéru považuje za zcestnou, neboť tato dovolená až do roku 1964 (viz § 13 zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců) činila nejvýše 18

týdnů (od roku 1957 šlo o 4 týdny před porodem a 14 týdnů po porodu). Matka tuto dobu ani zdaleka nevyčerpala a ihned nastoupila na plný úvazek do zaměstnání. Zdravotní stav matky se po roce 1969, tedy od 6 let věku syna, stále zhoršoval. Po diagnóze rakoviny prsu prodělala od konce roku 1970 několik závažných operací, několik cyklů chemoterapií a radioterapií v IKEMu, v důsledku čehož často nebyla schopná práce a opakovaně se ocitala na nemocenské dovolené, až jí byl nakonec přiznán plný invalidní důchod. Pokud jí zdravotní stav nedovoloval vykonávat lehkou práci v chemickém výzkumu, neměla logicky ani sílu plně a celodenně pečovat o syna. Žalobce též nesouhlasil, že by se z vývoje vyměřovacích základů měla dovozovat péče o dítě. Žalobce naopak musel být aktivnější, aby uživil rodinu při výpadku příjmů manželky. Nelze ani říci, že by nepřítomnost v práci před a po porodu matku omezovala. Její spolupracovníci dosvědčují, že byla ve výzkumné práci úspěšnější než žalobce a podílela se na četných patentech.

12. K námitkám žalobce doložil čestné prohlášení syna ze dne 16. 10. 2023. Ten uvedl, že po mateřské dovolené o něj pečovali oba rodiče ve stejném rozsahu až do roku 1970. Oba byli zaměstnání ve stejném zaměstnání jako výzkumní chemici. Po onemocnění matky rakovinou, tedy od druhé poloviny roku 1969, se postupně na péči a výchově podílel stále větší měrou žalobce, zatímco matka naopak ke konci života sama péči vyžadovala. Po smrti matky o něj osobně a celodenně pečoval žalobce až do jeho zletilosti.
13. Dne 19. 10. 2023 žalovaná vydala **napadené rozhodnutí**, jež bylo žalobci doručeno dne 20. 10. 2023 a kterým námitky žalobce zamítla a původní rozhodnutí potvrdila. V jeho odůvodnění obdobně jako ve vyjádření k žalobě uvedla, že výchovné lze přiznat pouze té osobě, která výchovu dítěte zajišťovala v největším rozsahu od narození až do jeho zletilosti. Smyslem výchovného je zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti obecnému průměrnému starobnímu důchodu. Nejvýznamnější dopad na kariéru má výchova dítěte v předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. Ta z pečujících osob, jejíž kariéra byla výchovou dítěte ovlivněna méně nebo vůbec, má starobní důchod vyšší díky vyšším výdělkům a delší době pojištění. Není tedy dán důvod ke kompenzaci prostřednictvím výchovného a takové osobě výchovné nenáleží. V případě, že výchovu zajišťovala v největším rozsahu žena, která již zemřela, nemá muž nárok na výchovné, neboť nebyl osobou zajišťující výchovu v největším rozsahu. Dle žalované se šetřením nepodařilo prokázat, že žalobce pečoval o syna v největším rozsahu. Z nárokových podkladů žalované vyplývá, že matka o syna celodenně pečovala od narození po dobu mateřské, resp. rodičovské dovolené, tj. v období, kdy jeden z rodičů musí o dítě celodenně pečovat, což má negativní dopady na jeho kariérní růst a výdělečné možnosti. Matka zemřela v roce X v době, kdy synovi bylo 10 let. Z nárokových podkladů nevyplývá, že by v období od narození syna do zletilosti došlo k výraznému poklesu vyměřovacích základů žalobce z důvodů péče o syna. Od narození syna do smrti matky měl žalobce převážně vyšší příjmy než matka. Matce byl od 21. 9. 1970 přiznán částečný invalidní důchod a od 10. 3. 1974 plný invalidní důchod, to ale neprokazuje, že by nebyla schopna péče o syna. Žalobce se významnou měrou podílel na výchově, ale nepodařilo se mu prokázat, že pečoval v největším rozsahu.

Posouzení věci soudem

14. Soud ověřil, že žaloba byla podána včas, že je věcně i místně příslušným soudem a napadené rozhodnutí je rozhodnutím ve smyslu § 65 odst. 1 s. ř. s. Při přezkoumání napadeného rozhodnutí vycházel soud ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s. ř. s.). Soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť

účastníci řízení nevyjádřili s tímto postupem ve lhůtě stanovené soudem nesouhlas (§ 51 odst. 1 s. ř. s.). Přitom dospěl k závěru, že podaná žaloba je důvodná.

15. K úvodní žalobní námitce soud uvádí, že byt žalobce zmiňuje nepřezkoumatelnost, ve skutečnosti v textu žaloby rozporuje způsob, jakým žalovaná vyložila právní úpravu a následně hodnotila důkazy. Nenamítá chybějící důvody napadeného rozhodnutí, nýbrž to, že se s nimi nemůže ztotožnit. Proto se soud zabývá právě otázkou (ne)zákonnosti posouzení žalované.
16. Žalobce se domáhá zvýšení procentní výměry starobního důchodu za vychované dítě (dále jen „výchovné“), což je forma „příplatku“ ke starobnímu důchodu zavedená s účinností od 1. 1. 2023 zákonem č. 323/2021 Sb. Obecná hmotněprávní úprava nároku na výchovné je následující:
17. Podle § 34a odst. 1 zákona o důchodovém pojištění se výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 29 odst. 1 až 4 nebo podle § 31, na žádost zvyšuje ode dne, od něhož se tento důchod přiznává, za každé dítě, které pojištěnec vychoval.
18. Podle § 34a odst. 3 zákona o důchodovém pojištění dítě se pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu podle odstavce 1 (dále jen „zvýšení za vychované dítě“) považuje za vychované, jsou-li splněny podmínky výchovy dítěte podle § 32 odst. 4; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečuje nebo pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení za vychované dítě současně započítat více osobám; vychovávalo-li dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu. Při zvýšení za vychované dítě se přihlíží jen k výchově toho dítěte, které jako vychované pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu; není-li tato podmínka splněna, zvýšení za vychované dítě nenáleží.
19. Podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění (ve znění účinném k 1. 4. 1999) je **podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků.** Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.
20. Jelikož bylo výchovné zavedeno v právním řádu s účinností od 1. 1. 2023 zákonem č. 323/2021 Sb. a žalobce je ve starobním důchodu již od 1. 4. 1999, tak se na žalobce přímo nevztahují výše citovaná ustanovení (v tomto se žalobce ve své argumentaci mýlí), nýbrž jen přechodná ustanovení novely zákona o důchodovém pojištění:
21. Podle čl. II odst. 3 zákona č. 323/2021 Sb. **se podmínky výchovy dítěte pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán,** pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, **přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.** Zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil jako pachatel, spolupachatel nebo účastník úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

nebo proti rodině a dětem podle trestního zákoníku nebo obdobných úmyslných trestných činů podle dříve platných právních předpisů.

22. Podle čl. II odst. 4 zákona č. 323/2021 Sb., pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 bez žádosti; za vychované dítě se pro účely zvýšení podle bodu 1 považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku. Jde-li o ženu, které vznikl nárok na důchod podle § 61a odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. ve znění účinném přede dnem 1. ledna 2023, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 bez žádosti; za vychované dítě se pro účely zvýšení podle bodu 1 považuje dítě ženy, které má uvedeno v základních registrech. O tomto zvýšení se nevydává písemné rozhodnutí; poživatel důchodu obdrží o tomto zvýšení písemné oznámení s tím, že ustanovení § 86 odst. 2 věty druhé zákona č. 582/1991 Sb. ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona se použije obdobně.
23. Podle čl. II odst. 5 zákona č. 323/2021 Sb., **nejedná-li se o případ uvedený v bodě 4 větě první nebo druhé, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 na základě písemné žádosti** podané na předepsaném tiskopisu. **V této žádosti se uvádějí údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě a čestné prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu** a že nenastala překážka pro zvýšení starobního důchodu uvedená v bodě 3 větě poslední; údaje o vychovaných dětech lze doložit rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti. Tento tiskopis obsahuje též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů. Žádost se podává v případě starobních důchodů přiznaných před 1. lednem 2023 nejpozději do 31. prosince 2024; žádost lze podat nejdříve 1. září 2022 s tím, že pro žádosti podané před tímto dnem se použije obdobně ustanovení § 83b odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nebyla-li žádost podána ve lhůtě uvedené ve větě čtvrté, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží. Podává-li se po 31. prosinci 2022 žádost o přiznání starobního důchodu ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvyšuje se starobní důchod podle bodu 1 jen za výchovu toho dítěte, které pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu, s tím, že věta druhá platí obdobně; není-li tato podmínka splněna, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží.
24. Podle čl. II odst. 7 zákona č. 323/2021 Sb., byl-li starobní důchod zvýšen podle bodu 1 a zjistí-li se, že o dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku, osobně pečovala ve větším rozsahu jiná osoba, která požádala o zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nebo podle § 34a zákona č. 155/1995 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, z důvodu, že **vychovala totéž dítě v největším rozsahu**, zvýšení starobního důchodu za vychované dítě podle bodu 1 nenáleží a starobní důchod se sníží; přitom se postupuje podle § 57 zákona č. 155/1995 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.
25. Podle § 4 odst. 1 vyhlášky č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31. 12. 2022 (dále jen „prováděcí vyhláška“) se do doby péče o dítě potřebné ke splnění podmínky výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod (§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění) započítává též doba, po kterou žena nemohla o dítě osobně pečovat pro nemoc nebo proto, že dítě bylo ze zdravotních důvodů v ústavní péči.
26. Podle § 4 odst. 2 prováděcí vyhlášky se podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod (§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění) považuje za splněnou též, pečovala-li žena o nezletilé dítě a) od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti

měsíců věku, nebo b) aspoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného podle zákona pro vznik nároku na starobní důchod.

27. K novele provedené zákonem č. 323/2021 Sb. je nutno podotknout, že text přijaté právní úpravy byl do zákona vnesen poslaneckou iniciativou, avšak příslušný text poslaneckého návrhu převzal návrh zpracovaný v rámci činnosti Komise pro spravedlivé důchody zřízené při Ministerstvu práce a sociálních věcí. Z hlediska záměru zákonodárce tedy není relevantní důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona (tisk 1230/0, 8. volební období 2017-2021), nýbrž důvodová zpráva připojená k tomuto poslaneckému návrhu (tisk 1240/0, 8. volební období 2017-2021). Ze stenografických záznamů projednávání novely v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky přitom vyplývá, že klíčovým cílem novely bylo napomoci především odstranění nižších důchodů žen (jakožto nejčastěji pečujících o děti) oproti mužům, ovšem genderově neutrální cestou, tj. nastavením pravidel, které umožní odstranit tuto disproporci i tam, kde byl pečujícím muž a hrozí mu z toho důvodu nižší výměra starobního důchodu. V samotné velmi důkladně zpracované důvodové zprávě k navrženému legislativnímu textu, který byl beze změny navržené podoby též přijat, bylo mj. konstatováno (důraz doplněn soudem): *„Z hlediska postavení žen a jejich mateřské role ve společnosti je třeba reflektovat objektivní a stěžejní změnitelnou skutečnost, že v jejich případě má výchova dětí závažnější dopad na jejich pracovní kariéru, a tedy i na konečnou výši důchodu. Ačkoliv výchovu dětí nepochybně zajišťují velmi zodpovědně a efektivně i muži, lze kvalifikovaně odhadovat, že u žen dominují ty složky výchovy, které mohly s ohledem na svůj charakter negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby, tj. kdy péče musela být zajišťována ‚na úkor‘ možné pracovní aktivity (ženy pečující o děti ve větší míře vykonávají rutinní a méně finančně ohodnocená zaměstnání, popř. zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, která jsou navíc přerušována překážkami v práci z důvodu potřeby péče o dítě). V kariérách mužů se tyto aspekty obvykle nevyskytují a v tomto ohledu je tedy jejich postavení obecně příznivější. (...)*

Výchovné je, na rozdíl od snížení důchodového věku, koncipováno jako nárok genderově neutrální. Vázat tento nárok na splnění podmínky výchovy dítěte tak, jak je definována ve stávající právní úpravě (§ 32 odst. 4 ZDP a § 4 prováděcí vyhlášky č. 284/1995 Sb., dále jen ‚vyhláška‘), by bylo diskriminační vůči mužům, neboť s institutem ‚výchovy dítěte‘ se až dosud v základním důchodovém pojištění pracuje výlučně ve vztahu k ženám. Zatímco nárok na snížení důchodového věku zůstane dočasně zachován i nadále pouze pro ženy, nárok na výchovné vznikne i mužům, jestliže zajišťovali výchovu dítěte sami nebo ve větším rozsahu než ženy. Podmínky pro uznání dítěte za vychované budou v zásadě stejné, jaké platí pro účely snížení důchodového věku žen. Bude se tedy vyžadovat, aby osoba tj. (muž i žena) před datem přiznání starobního důchodu osobně pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků, s tím, že pokud se ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, postačí, pokud pečovala aspoň po dobu pěti roků a nepřestala o dítě pečovat před dosažením jeho zletilosti. Využije se i pravidlo uvedené dosud v § 4 odst. 2 písm. a) vyhlášky, avšak v modifikované podobě – minimální doba péče před úmrtím dítěte se prodlouží z dosavadních 6 měsíců na 5 let, tj. tak, aby odpovídala alespoň minimální délce doby péče o dítě převzaté do péče po osmém roce jeho věku (založeno na předpokladu, že pracovní kariéru jedince mohla znatelně ovlivnit pouze taková péče, která trvala delší dobu); toto pravidlo se ‚přenese‘ z vyhlášky přímo do ZDP.

Naopak nebudou se napříště využívat další pravidla uvedená v § 4 odst. 1 vyhlášky (do doby péče o dítě potřebné ke splnění podmínky výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod se započítává též doba, po kterou žena nemohla o dítě osobně pečovat pro nemoc nebo proto, že dítě bylo ze zdravotních důvodů v ústavní péči) a § 4 odst. 2 písm. b) vyhlášky (podmínka výchovy se

považuje za splněnou, pečovala-li žena o nezletilé dítě aspoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného podle ZDP pro vznik nároku na starobní důchod); použití těchto pravidel se zruší i pro účely stanovení důchodového věku žen. Zachování pravidla uvedeného v § 4 odst. 2 písm. b) vyhlášky je neúčelné z důvodu, že výchova dítěte zajišťovaná v posledních třech letech před dosažením důchodového věku nemůže způsobit znatelné snížení důchodu. Pravidlo uvedené v § 4 odst. 1 vyhlášky je pro futuro již nepoužitelné, neboť nelze spravedlivě určit, které osobě (muži či ženě) by tato fiktivní ‚nevykonávaná‘ péče měla být zohledněna pro účely výchovného. Bylo by možné použít toto pravidlo pouze pro účely stanovení důchodového věku ženy, což by znamenalo zavedení rozdílného hodnocení výchovy pro účely výchovného a pro účely snížení důchodového věku žen – tato dichotomie však není žádoucí. Vzhledem k tomu, že důchodový věk se postupně sjednocuje, klesá význam hodnocení výchovy pro tento účel; výchova bude brát v budoucnu roli především jako podmínka nároku na výchovné, proto je třeba přizpůsobit její definici povaze a účelu tohoto nově zaváděného institutu.

Prokazování výchovy bude probíhat za využití čestného prohlášení, a to jak pro muže, tak pro ženy. Text čestného prohlášení musí být formulován tak, aby z něj bylo možné co nejlépe určit, kdo pečoval o dítě ve větším rozsahu, neboť jen taková osoba bude mít nárok na to, aby zásluhová část jejího starobního důchodu byla navýšena o výchovné. Na druhé straně může vhodně koncipované čestné prohlášení posloužit jako významný důkaz existence odpovědnosti za přepletek na dávce, pokud se později prokáže, že údaje v něm uvedené byly zjevně nepravdivé. Aby se co nejvíce zamezilo účelovému jednání na straně osob zajišťujících výchovu, bude možno o hodnocení výchovy pro důchodové účely požádat jen při podání žádosti o přiznání důchodu. (...)

Plátců důchodu až dosud průběžně nesledovali a neevidovali informaci o výchově dětí u mužů, protože k tomu neměli žádný zákonný důvod. Důvod k vedení této evidence byl pouze u žen. U většiny poživatelů starobního důchodu tedy plátce důchodu informaci o počtu vychovaných dětí eviduje a lze ji tedy využít pro účely zvýšení důchodu za vychované děti z moci úřední. **Z hlediska proveditelnosti se proto jeví vhodné zavést ve vztahu k již vypláceným důchodům vyvratitelnou právní domněnku (založenou na empirickém základě), že osobou, která zajišťovala péči o děti ve větším rozsahu, je primárně žena.** Vyjde se tedy z předpokladu, že systémová výhoda, která tradičně ženám v důchodovém systému náleží, není samoučelná a lze ji proto nyní rozšířit (a využít) i pro účely co nejhladšího průběhu praktické realizace navrhovaného opatření. **Ženám, které splní zákonem definovaná kritéria (výchova příslušného počtu dětí), se tedy již přiznaný starobní důchod zvýší automatizovaně a bez nutnosti podávat žádost,** tj. způsobem, který související administrativní zátěž redukuje na minimum. (...)

U mužů není objektivně jiná možnost než přiznání výchovného pouze na žádost. Pokud se následně ukáže, že výchovu konkrétního dítěte, za které bylo automaticky přiznáno výchovné ženě, zajišťoval ve větším rozsahu muž, provede plátce důchodu příslušnou změnu, tj. ženě výchovné odejme a muži jej přizná. (...)

(K novému § 34a zákona o důchodovém pojištění:) **Výchova dítěte se pro účely zvýšení zásluhové části starobního důchodu bude posuzovat obdobně podle pravidel uvedených v § 32 odst. 4 ZDP pro účely stanovení důchodového věku žen; tato pravidla budou platit stejně pro ženy i pro muže. Podmínky výchovy dítěte se budou zkoumat u každého dítěte zvlášť. Nebude se přitom zkoumat, tak jako dosud, ‚kvalita‘ této výchovy. Zvýšení zásluhové části starobního důchodu za výchovu téhož dítěte bude náležet jen jednou, a to tomu pojištěnci, který o dítě pečoval v největším rozsahu; budou zde tedy platit obdobně principy uvedené v § 14 odst. 2 ZDP, které se uplatňují při souběhu dob péče při hodnocení náhradní doby péče o dítě podle § 5 odst. 2 písm. c) ZDP. (...)**

(K novému § 84a organizačního zákona:) *Upravuje se, jakým způsobem se bude prokazovat výchova dítěte pro účely zvýšení zásluhové části starobního důchodu; vychází se přitom z úpravy prokazování doby péče o dítě jako náhradní doby pojištění podle § 85 odst. 4 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Toto **prokazování se bude provádět prostřednictvím čestného prohlášení na předepsaném tiskopisu a předložením dokladů prokazujících vztah k dítěti.** Součástí tohoto tiskopisu bude v zájmu plné informovanosti pojištěnců a právní jistoty též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů.“*

28. Z výše citovaného textu tedy vyplývá, že cílem výchovného bylo zakotvení nároku na navýšení starobního důchodu pro toho z rodičů, který pečoval o dítě v největším rozsahu, neboť se předpokládá, že tím došlo k omezení jeho pracovní kariéry, a tedy i k poklesu příjmů (vyměřovacích základů), což se následně propisuje v nižší procentní výměře starobního důchodu než v případě nerušeného rozvoje pracovní kariéry bez náhradních dob pojištění z důvodu péče o děti či práce ve zkráceném úvazku. Zakonodárce zmiňuje (zejména z hlediska procesního a jen ve vztahu k již vypláceným starobním důchodům) vyvratitelnou domněnku, že osobní péči dětem poskytovala žena, nicméně tato domněnka je do značné míry vynucena maximální snahou žalované o automatizované promítnutí novely do výměr vyplácených důchodů bez nutnosti vést individuální správní řízení. V každém případě zákonodárce dává prostor pro případy, kdy se tato domněnka neshoduje s realitou, když zavádí novelou organizačního zákona v jeho § 6 odst. 4 písm. a) bodě 14 nové sporné řízení, v němž okresní správa sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) v případě požadavku jiné osoby o uznání osobní péče o totéž dítě po provedení případného dokazování určí, která osoba o ně pečovala v největším rozsahu. Zákon totiž zcela jednoznačně zakotvuje pravidlo, podle nějž lze bez ohledu na to, kolik osob dítěti poskytovalo souběžně či posloupně osobní péči, zvýhodnění přiznat jen jediné osobě, a to té, která pečovala v největším rozsahu. Osoba, která neoprávněně pobírala zvýšení důchodu, neboť v největším rozsahu o dítě nepečovala, pak bude povinna toto zvýšení navrátit, o čemž žalovaná rozhoduje v řízení podle § 118a organizačního zákona.
29. Nelze tedy říci, že při posuzování žádosti o žádosti by měla žalovaná vycházet z domněnky, že zvýšení náleží ženě (zpravidla matce), a že by se tedy lišilo procesní postavení žadatelek, jimž by žalovaná musela prokazovat, že nejsou osobou převážně pečující, a žadatelů, vůči nimž by žalované z důvodu domněnky stačilo uzavřít, že domněnku nevyvrátili. Domněnka pouze ovlivňuje to, že všem poživatelkám starobního důchodu, jejichž důchodový věk byl stanoven s přihlédnutím k počtu vychovaných dětí, popř. jež měly v základních registrech uvedeno dítě a nárok na starobní důchod jim vznikl v 65 letech přeměnou z invalidního důchodu, bylo automaticky přiznáno výchovné bez prověřování podmínek vzniku nároku v řízení o žádosti. Jde-li o jiný případ a je nutné podat žádost o výchovné, musí být při projednání takové žádosti procesní postup i rozsah požadovaného dokazování, tj. i rozložení důkazního břemene zcela shodné, ať již žádost podal muž či žena. Odlišný postup by byl nejen nezákonný, ale představoval by též neústavní diskriminaci podle pohlaví.
30. Pro účely posuzování nároku na výchovné k dříve přiznaným starobním důchodům je klíčové ustanovení čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb., podle nějž výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.

31. Vyžaduje se tedy osobní péče o dítě. Jak potvrzuje i důvodová zpráva, tím se rozumí osobní péče zakládající u žen snížení důchodového věku dle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. K tomu, co se takovou péčí rozumí, se již v minulosti vyjádřil NSS v rozsudku ze dne 4. 12. 2003, č. j. 3 Ads 37/2003-49, č. 410/2004 Sb. NSS, kde uzavřel, že se jedná o takovou péči, „na níž se matka osobně, aktivně, průběžně podílí. Je zřejmé, že pokud matka dítě navštěvuje, projevuje o něj zájem, přispívá na jeho výživu otci, kterému bylo nezletilé dítě svěřeno do výchovy, podílí se na výchově dítěte. Podle zákona o rodině jsou především rodiče odpovědní za všestranný duševní a tělesný rozvoj svých dětí a zvláště za jejich řádnou výchovu. Pro přiznání nároku na důchod, resp. uznání ‚osobní péče o dítě‘ pro snížení důchodového věku u žen, však zákon o důchodovém pojištění požaduje soustavnou osobní péči o dítě alespoň po dobu deseti roků; tato podmínka nemohla být naplněna, pokud byl syn soudem svěřen do péče otce, který za jeho péči nesl odpovědnost, syn pobýval u otce a matka a syn byli od sebe odděleni.“ V rozsudku ze dne 9. 1. 2024, č. j. 8 Ads 390/2021-52, č. 4571/2024 Sb. NSS, to NSS shrnul též slovy, „že se má jednat o péči soustavnou a aktivní. Tento argument podporuje závěr, že osobní péče musí být vykonávána v nezanedbatelném časovém rozsahu, neboť jinak by nebylo možné ji označit za soustavnou a aktivní.“ Lze tedy konstatovat, že osobní péči nepředstavuje jen poskytování finančního zajištění ani zajištění péče najatou osobou (chůvou), stejně jako navštěvování dítěte rodičem. Požadavek převážného rozsahu péče ovšem judikatura nevyslovila, natož aby jej definovala.
32. S ohledem na uvedené závěry NSS je výchovné dávkou ryze osobní povahy mající za cíl ocenit vychování nového pojištěnce, a proto je nelze automaticky přiznat jedinému žijícímu rodiči za situace, kdy by jinak na výchovné měl nárok rodič, který již zemřel. Nelze ovšem zaměňovat nárok na výchovné s jeho automatickým přiznáním podle čl. II bodu 4 zákona č. 323/2021 Sb., při němž se podmínka největšího rozsahu osobní péče nijak nehodnotí – možnou neoprávněnost přiznání výchovného v takových případech totiž uznává a řeší čl. II bod 7 zákona č. 323/2021 Sb. Co je pak ještě důležitější, z výslovného ustanovení zákona v čl. II bodu 3 části věty třetí za středníkem zákona č. 323/2021 Sb. vyplývá, že samotná skutečnost, že při stanovení důchodového věku ženy jí byla uznána výchova dítěte, není důvodem pro nevyhovění žádosti o přiznání výchovného jiné osobě. Z toho, že v minulosti bylo žádáno o uznání péče o děti pro manželku, tedy ještě nelze dovozovat, že by to vylučovalo, že osobní péči poskytoval též manžel, a to případně i ve větším rozsahu; zákon takovou úvahu v podstatě zakazuje. Pokud totiž ve společné domácnosti pečovali o dítě současně oba manželé, nárok manželky na snížení důchodového věku nebyl menším rozsahem poskytované péče z její strany vyloučen za předpokladu, že i tento menší díl péče byl pořád péčí soustavnou a aktivní (tj. v zásadě každodenní, byť např. jen v mimopracovní dobu). V tomto směru hovoří i komentářová literatura: „Podmínkou uznání výchovy dítěte není zápočet náhradní doby péče o dítě (i když v praxi se zápočet náhradní doby péče o určité dítě a výchova tohoto dítěte zpravidla kryjí). Zápočet doby péče o dítě muži jako náhradní doby pojištění nebrání tomu, aby byla uznána výchova tohoto dítěte ženě, vychovávala-li žena dítě po stanovenou dobu. Není vyloučeno, aby se pro účely výchovy dítěte hodnotila výchova téhož dítěte více ženám, je-li u každé ženy splněna podmínka výchovy po stanovenou dobu.“ (viz příklad 4 komentáře k § 32 in Příb J. a Voříšek V., Důchodové předpisy s komentářem 2012, ANAG, 01.05.2012 [cit. 24.05.2024] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®). Spor o největší rozsah osobní péče poskytované dítěti mohl přijít na přetřes jen tehdy, pokud by muž požadoval uznání náhradních dob pojištění dle § 5 odst. 2 písm. c) či d) zákona o důchodovém pojištění z důvodu osobní péče o dítě, pokud by tytéž doby jako náhradní doby pojištění požadovala či měla uznány matka dítěte, ne však v souvislosti s přiznáním

snížení důchodového věku matky dítěte. Situace konkurence mezi osobami poskytujícími osobní péči souběžně má tedy i přes již dříve existující možnost sporu regulovanou v § 14 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění zcela nový rozměr a přestává být okrajovým problémem oproti dřívějšímu stavu. Na to ostatně ukazuje už jen samotný fakt, že soudní spory k dané otázce prakticky nevznikaly a v těch několika ojedinělých případech se doposud týkaly prakticky jen situace konkurence mezi osobami nesdílejícími tutéž domácnost, resp. pečujícími o dítě v různých obdobích.

33. Lze též podotknout, že časové limity délky poskytování osobní péče dítěti byly zachovány v souladu s dosavadní právní úpravou a samy o sobě vylučují možnost, že by časový test mohly konsektivně splnit dvě různé osoby – v rámci období 18 let nemohou dvě různé osoby poskytovat osobní péči v největším rozsahu po 10 let. Zde je třeba uvést, že bytí přechodná ustanovení výslovně nejmenují § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění a § 4 prováděcí vyhlášky, právě na ně směřuje odkazovací ustanovení první věty čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb., podle níž se podmínky výchovy dítěte pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak, a to s tím, že tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. V případě žalobce byl starobní důchod přiznán od 1. 4. 1999, což znamená, že bez ohledu na to, že je mužem, je třeba splnění podmínky výchovy dítěte u něj posoudit právě podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném k 1. 4. 1999, tj. včetně tehdy platné prováděcí úpravy v ustanovení § 4 prováděcí vyhlášky zakotvující úlevy, při nichž byla stanovena fikce osobní péče, třebaže bylo dítě v ústavní péči či hospitalizováno ze zdravotních důvodů. Vyloučení aplikace § 4 prováděcí vyhlášky se projeví až u žádostí o výchovné podaných od 1. 1. 2023 (nabytí účinnosti zákona č. 323/2021 Sb.). Dále je třeba též připomenout, že výslovná zmínka o dosažení zletilosti v § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění znemožňuje hodnotit péči poskytovanou zletilému dítěti, třebaže by bylo ještě dítětem nezaopatřeným ve smyslu § 20 odst. 4 téhož zákona (např. z důvodu vysokoškolského studia do 26 let věku).
34. Pokud jde o požadavek poskytování osobní péče v největším rozsahu, ten tedy souběžně poskytování dávkově relevantní péče v tomtéž okamžiku vylučuje: při spíše teoretickém poskytování osobní péče souběžně pečujícími ve shodném rozsahu je vyloučeno zohlednění takového období pro kohokoliv z nich, jelikož pak u žádného z nich nejde o péči v největším rozsahu – má-li se tato otázka podle záměru zákonodárce posuzovat obdobně podle § 14 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, pak je třeba ji hodnotit ke každému dni jednotlivě. Otázka poskytování osobní péče v největším rozsahu ovšem nemá být podle právní úpravy posuzována jen z pohledu přiřazení konkrétního dne konkrétní pečující osobě, ale v konečném důsledku z pohledu celkového období do narození až do dospělosti dítěte (zde soud abstrahuje od zvláštních případů pozdějšího převzetí dítěte do péče či jeho předčasného úmrtí, stejně jako spornou otázku možnosti zápočtu období fikce osobní péče dle § 4 odst. 1 prováděcí vyhlášky např. osobě, jež v okolních obdobích byla osobou převážně pečující). To má přitom zcela zásadní důsledek: Nelze se kvůli tomu omezovat jen na hodnocení těch období výchovy dítěte, v nichž z důvodu přirozené nesoběstačnosti dítě vyžaduje prakticky celodenní péči, ale je třeba hodnotit např. i období dospívání, během něž již rozsah vyžadované péče zpravidla podstatně klesá. S ohledem na požadavek délky osobní péče je třeba zohlednit všechna období až do 18 let věku dítěte a spočítat, zda převažující péče ze strany žadatele trvala alespoň po 10 let. Lze si tak představit i situace, kdy nárok na výchovné nebude mít žádný z rodičů, kteří společně pečovali o dítě až do jeho zletilosti, jestliže z hlediska délky budou období s převažující péčí mezi ně rozložena

rovnoměrně (např. 9 let matka a 9 let otec). Protože ovšem správní orgán nemůže znát konkrétní poměry v domácnosti, tedy v neveřejné sféře chráněné právem na ochranu soukromého života, lze předpokládat, že to budou situace zcela výjimečné, v nichž bude mezi rodiči panovat spor (tedy nebudou ochotni jeden druhému uznat dostatečnou délku péče) a prováděné dokazování ve sporu podle § 14 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění povede ke zjištění právě takového rozložení péče v čase mezi rodiči. Častější bude spíše situace, kdy nebude pro obtížnost dokazování možné v dostatečném rozsahu zjistit skutkový stav, což povede k zamítnutí obou konkurenčních žádostí z důvodu neunesení důkazního břemene.

35. Je přitom třeba upozornit na to, že ačkoliv důvodová zpráva klade zvláštní důraz na pokles příjmů pečující osoby v důsledku osobní péče o dítě, samotný pokles příjmů [přesněji řečeno existence vyloučených dob pojištění podle § 5 odst. 2 písm. c) a d) zákona o důchodovém pojištění, popř. pokles vyměřovacích základů oproti obdobím, v nichž péče poskytována nebyla, nebo jejich úplný výpadek] vůbec není zákonem stanovenou podmínkou pro přiznání nároku na výchovné. Nelze jej tedy považovat za nezbytnou podmínku přiznání výchovného, jak mylně naznačuje žalovaná v napadeném i původním rozhodnutí. Komparace výše vyměřovacích základů a jejich vývoje v čase, resp. existence vyloučených dob mezi osobami, které přicházejí z hlediska podmínek pro přiznání výchovného v úvahu, tak může být pouze jedním z důkazních vodítek (indicií) při posuzování nároku na výchovné, neboť v případě péče o dítě „na plný úvazek“ skutečně zpravidla dochází k tomu, že dotyčný rodič (nejčastěji matka) péči o dítě obětuje svůj kariérní postup. To platí ovšem v plné míře zpravidla jen v raném věku dítěte, jenž sám o sobě (není-li přitomno zdravotní postižení nedovolující nabytí relativní soběstačnosti) není dostačující k dosažení podmínky převažující osobní péče trvající 10 let, a dokonce není co do délky ani převažujícím obdobím. Od nástupu dítěte ke školní docházce již nemusí být (v případě řady zaměstnání i podnikatelské činnosti) vliv na vyměřovací základy tak patrný, jelikož při možnosti využití školní družiny a dobrém zdraví dítěte nemusí být rozdíly mezi více a méně pečujícím rodičem z hlediska příjmů viditelné. Toto pozdější období přitom v rámci dosavadní právní úpravy vůbec nepodléhalo posuzování, jelikož po dosažení věku 4 let, resp. 10 let v případě dítěte závislého na péči jiné osoby jen v I. stupni již nebylo možné s osobní péčí o takové dítě spojit nárok na náhradní doby pojištění, o něž by mohl být spor. V případě dětí závislých na péči ve vyšším stupni se pak o srovnatelný stav s dětmi dospívajícími a nabývajícími postupně soběstačnosti v běžných denních aktivitách nejedná.
36. Právní úprava vyžadující převážnou osobní péči a zároveň její 10leté trvání tak např. předpokládá, že tato podmínka bude splněna i rodičem převážně osobně pečujícím o dítě jen v době od jeho 8. roku věku do zletilosti, který po celou tuto dobu vykonával zaměstnání a o dítě pečoval jen v míře přiměřené jeho potřebám v takovém období (víkendy, období nemoci, kontrola domácích úkolů a v prvních pár letech případný doprovod do školy a vyzvednutí z družiny), zatímco druhý rodič, který o dítě pečoval celodenně na mateřské a rodičovské dovolené, ale následně v době školní docházky již převážně pečující osobou nebyl, nárok na výchovné mít nebude. V období školní docházky dítěte je zcela běžné, že již oba rodiče vykonávají výdělečnou činnost. Je tedy zcela v souladu s rozhodnou právní úpravou, jestliže matka, která byla až po 4 roky prakticky vyřazena z výdělečné činnosti a následně třeba i v době časté nemocnosti dítěte v době návštěvy mateřské školky významně čerpala ošetrovné, ve výsledku nebude tou osobou, již vznikne nárok na výchovné, jestliže v pozdějším období bude osobní péči převážně poskytovat někdo jiný, např. z důvodu svěření dítěte do péče druhého z manželů po rozvodu, z důvodu výkonu trestu odnětí

svobody, těžké nemoci či úmrtí. A to i v případě, že matka bude v důsledku přetržky zpomalena ve své kariéře a bude dosahovat nižších vyměřovacích základů než otec, který reálně péči o děti převezme (např. protože bude vykonávat časově méně náročné zaměstnání v místě bydliště, zatímco matka bude dojíždět, a nebude tedy moci děti doprovázet a vyzvedávat ze školy a nebude mít čas s nimi řešit domácí úkoly, kroužky apod.). Soud uznává, že takové situace mohou být vzácné, ale žalovaná je nemůže ze svých úvah při hodnocení důkazů a posuzování žádostí vytěsnit a vykládat právní úpravu způsobem, který vyloučí její aplikovatelnost v situacích zcela naplňujících zákonem stanovené předpoklady pro přiznání výchovného.

37. Je pravdou, že v předchozím odstavci popsané situace se jeví být v přímém rozporu s primárním záměrem zákonodárce deklarovaným v důvodové zprávě, tj. se záměrem kompenzovat snížení výměry starobních důchodů poskytovatelům péče v důsledku chybějících či snížených vyměřovacích základů v období poskytování péče. Jde ovšem o nutný důsledek zvolené legislativní konstrukce, která do hodnoceného období zahrnuje i věkové období dítěte, v němž již skutečná celodenní péče prakticky znemožňující nebo vážně omezující výdělečnou činnost pečovatele není zapotřebí. Soud je přesvědčen, že takovému výkladu se nelze vyhnout ani tou cestou, že by se požadavek největšího rozsahu péče jakožto neurčitý právní pojem nepoměřoval osobním časem pečovatele věnovaným dítěti v konkrétních dnech, nýbrž hypotetickou ztrátou na vyměřovacím základu za celé období dospívání dítěte, čímž by bylo možné přiřadit větší váhu obdobím, v němž je dítě nesoběstačné. Takový výklad totiž vylučuje funkční provázanost této právní úpravy (výslovně přiznaná i v důvodové zprávě) právě s § 14 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, který se týká určení osoby, jíž náleží náhradní doba pojištění z důvodu osobní péče o dítě. Náhradní doby pojištění se totiž stanoví právě až do podrobnosti jednotlivých kalendářních dnů, a proto musí být převažující rozsah osobní péče určován právě i ve vztahu k jednotlivým kalendářním dnům. Tuto podrobnost přitom nelze omezit jen na období do věku 4 let dítěte. Je-li totiž prostřednictvím odkazu na § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění požadována určitá minimální délka trvání převažující osobní péče (zpravidla 10 let), nelze se vyhnout sčítání těchto jednotlivě přiřazených kalendářních dnů ani v následujícím období. Ztotožnění osoby osobně pečující o dítě v největším rozsahu s osobou, která třeba i prokazatelně utrpěla v souvislosti s poskytováním osobní péče dítěti největší ztrátu na vyměřovacích základech, tedy není možné, jelikož to vylučují jak jazykové vyjádření, tak i systematické a logické souvislosti vykládané právní úpravy. Takovou zvýšenou váhu přiřazovanou obdobím mateřské a rodičovské dovolené by musel výslovně (včetně pravidel výpočtu) stanovit zákon, což však neučinil, a systematické souvislosti brání tomu, aby odlišné relativní váhy různým obdobím života dítěte byly dovozeny jen výkladem právní úpravy mezi nimi nijak nerozlišující.
38. Nadto nelze ani přehlédnout, že rodinné a „pracovní“ životy pojištěnců bývají rozmanité a mohou vykazovat značné odlišnosti od většinového trendu, kvůli nimž ani zjištěná difference ve výši vyměřovacích základů nemusí být relevantním ukazatelem míry poskytované osobní péče dítěti. Lze si představit případy, kdy osoba poskytující i malému dítěti osobní péči v největším rozsahu nebude mít ve své historii vyloučené doby a její vyměřovací základy nebudou vykazovat předpokládané odlišnosti oproti druhému rodiči – např. je-li pečující osobou OSVČ, která je schopna dosahovat značných zisků i přesto, že po určité období se své činnosti nevěnuje soustavně, ale jen nárazově (podnikající osoba, jejíž podnik udržují v běhu zaměstnanci; autor či jiný vlastník nehmotných statků, jehož příjmy jsou generovány dříve vytvořeným duševním vlastnictvím nebo občasnými vystoupeními;

spolupracující osoba na podnikání), popř. pokud v jejím případě péče o dítě nebrání výkonu pojištěné činnosti (profesionální pěstouni), anebo se v praxi viditelně na vyměřovacích základech neprojevuje (zastupitelé a poslanci).

39. Soud tedy uzavírá, že z pouhé skutečnosti, že žalobcova manželka měla nižší příjmy a případně více vyloučených dob než žalobce, nelze učinit závěr (a natožpak průkazný) o tom, že děti vychovávala ve větším rozsahu než žalobce, a to zejména jestliže se rozsah těchto vyloučených dob ani zdaleka neblížil 10 letům požadovaným zákonem. V různých etapách života dítěte a v závislosti na konkrétní rodinné situaci mohou o dítě pečovat různé osoby v různém rozsahu (například v určitém období více matka, v jiném období více otec, v dalším období oba rovnoměrně). Pro určení toho, kdo se pro účely přiznání výchovného staral o dítě v největším rozsahu, je však důležité, aby byla výchova posuzována jako celek během celého období nezletilosti dítěte a dosáhla zákonem předpokládané délky. To znamená, že bylo nutné celkově zhodnotit výchovu poskytovanou všemi osobami v různých fázích vývoje a výchovy dítěte, aby bylo možné správně určit, která osoba dítě vychovávala v největším rozsahu. Takto ovšem žalovaná nepostupovala.
40. K této hmotněprávní rovině je třeba doplnit též rovinu procesní. Řízení o přiznání dávky důchodového pojištění je řízením zahajovaným na žádost, z moci úřední může žalovaná pouze změnit nebo odejmout již přiznanou dávku (§ 81 organizačního zákona a zejména § 56 a § 57 zákona o důchodovém pojištění). V řízení o žádosti je vyšetřovací povinnost žalované omezena pouze na zjišťování okolností důležitých pro ochranu veřejného zájmu a ve zbytku je na žadateli, aby zákonem stanoveným způsobem prokázal oprávněnost svého nároku na dávku důchodového pojištění. Veřejným zájmem je především to, aby dávka nebyla přiznána osobě, která na ni nemá nárok. Ohledně prokazování nároku na výchovné potom zvláštní právní úprava stanovuje následující:
41. Podle § 84a organizačního zákona **se výchova dítěte pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu prokazuje čestným prohlášením** a rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti, a to při sepsání nebo podání žádosti o důchod; rodný list se nepředkládá, lze-li údaj o vztahu k dítěti zjistit z informačního systému veřejné správy. Čestné prohlášení se podává na předepsaném tiskopise; v čestném prohlášení se uvádějí údaje podle § 85 odst. 4, prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu, a prohlášení, že nenastala překážka pro zvýšení procentní výměry starobního důchodu podle § 34a odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. Tento tiskopis obsahuje též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů.
42. Podle § 85 odst. 4 organizačního zákona se doba péče o dítě do 4 let věku po 30. červnu 2007 dokládá čestným prohlášením při uplatnění žádosti o důchod a rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti; rodný list se nepředkládá, lze-li údaj o vztahu k dítěti zjistit z informačního systému veřejné správy. Čestné prohlášení se podává na předepsaném tiskopise. V čestném prohlášení se uvádí
- a) jméno, popřípadě jména a příjmení dítěte a jeho rodné číslo,
 - b) jméno, popřípadě jména a příjmení a rodné číslo osoby, na jejíž osobní péči bylo dítě převážně odkázáno, a její vztah k dítěti,
 - c) jméno, popřípadě jména a příjmení druhého rodiče dítěte, je-li znám, a jeho rodné číslo,
 - d) doba a rozsah péče o dítě,

- e) sdělení, zda ve stejné době o dítě pečovala i jiná osoba, a v kladném případě jméno, popřípadě jména a příjmení a rodné číslo této osoby, její vztah k dítěti a doba a rozsah péče této jiné osoby o dítě.
43. Pro případ žalobce, jemuž byl starobní důchod přiznán již od 1. 4. 1999, je ovšem klíčové ustanovení čl. II bodu 5 zákona č. 323/2021 Sb., jež mu ukládá v žádosti uvést údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě a čestné prohlášení, že pečoval o dítě v největším rozsahu a že nenastala překážka pro zvýšení starobního důchodu uvedená v bodě 3 větě poslední; údaje o vychovaných dětech lze doložit rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti. Tento tiskopis obsahuje též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů. Jak je ovšem patrné, obsahově se požadavky na žádost podanou podle přechodných ustanovení prakticky neliší od žádostí podávaných standardně spolu se žádostí o přiznání starobního důchodu po nabytí účinnosti zákona č. 323/2021 Sb.
44. Čestným prohlášením je jak ve smyslu § 84a organizačního zákona, tak i čl. II bodu 5 zákona č. 323/2021 Sb. míněno výlučně čestné prohlášení žadatele, tj. žalobce, nikoliv jeho dětí, druhého rodiče či jiných osob stvrzujících skutečnosti rozhodné pro posouzení žádosti. Zákon zde vychází z toho, že k prokázání splnění podmínek pro přiznání výchovného bude zpravidla (vedle rodného listu či jiného dokladu o právně relevantním vztahu k dítěti definovaném v § 20 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění) dostačující již doložení tohoto čestného prohlášení, jehož podstatou má být sdělení o poskytované osobní péči dítěti v největším rozsahu. Doba a rozsah poskytované péče pak má být obsahem jiných částí žádosti, nikoliv nutně v ní obsaženého čestného prohlášení. Proto také žalobce vyplněný tiskopis „*Žádosti o zvýšení starobního důchodu za vychované dítě Vlastní dítě*“ vzor ZZSDVD v1.05 v části F. „*Poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů*“ upozorňoval, že úmyslné uvedení nesprávného či neúplného údaje v čestném prohlášení je přestupkem podle § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a že v důsledku uvedení nepravdivých údajů může být založena také žalobcová odpovědnost za vrácení neprávem vyplacených částek na starobním důchodu, příp. odpovědnost za trestný čin. Připuštění čestného prohlášení jakožto zákonem předpokládaného a preferovaného důkazního prostředku má sloužit k usnadnění dokazování v řízeních o žádostech o výchovné jak z důvodu úspory administrativních kapacit žalované, tak z důvodu nesnadnosti prokazování skutečností, které se mnohdy staly před několika desítkami let.
45. Současně ale podle § 50 odst. 3 věty první zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“) je žalovaná povinna v řízení o žádosti zjistit všechny okolnosti důležité pro ochranu veřejného zájmu (zásada vyšetřovací). Z toho s ohledem na důkazní standard podle § 3 správního řádu vyplývá, že i v případě předložení zákonem požadovaných podkladů včetně čestného prohlášení žadatele o výchovné obsahujícího zákonem předpokládané náležitosti žalovaná má možnost zkoumat pravdivost a věrohodnost takového čestného prohlášení a v případě zjištění důvodných pochybností o jeho souladu se skutečností požadovat po žadateli, aby splnění délky a převáženosti poskytované osobní péče prokázal jinými důkazními prostředky. K takovému požadavku se však žalovaná nemůže uchýlit libovolně, ale jen tam, kde je schopna své důvodné pochybnosti o pravdivosti čestného prohlášení žadatele obhájit a žadateli sdělit. Tím se teprve může otevřít prostor pro unesení důkazního břemene žadatele v klasickém důkazním řízení, v rámci nějž je žalovaná povinna provést dokazování důkazními prostředky předloženými či označenými žadatelem (a též případně z vlastní iniciativy) a na základě něj učinit skutkový závěr o rozhodných skutečnostech pro přiznání dávky. Právě i pro takovou

situaci organizační zákon počítá v § 12 písm. b) s tím, že žalovaná může žadatele vyzvat, aby osvědčil skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku. Pokud by v daném případě panoval ovšem spor mezi dvěma žadateli, pak se uplatní speciální § 53 odst. 4 organizačního zákona, který v tomto směru dává pravomoc k učinění výzvy OSSZ.

46. Pokud jde o čestná prohlášení jiných osob než žadatele, ta představují listinný důkaz zachycující projev vůle osoby, jež je způsobilá vystupovat v řízení jako svědek. Organizační zákon v této souvislosti čestným prohlášením svědků nepřikládá zvláštní význam (na rozdíl od situace prokazování pojistných dob dle § 85 odst. 4), a tedy neobsahuje žádnou odchylnou úpravu od správního řádu, který v případě svědků předpokládá především provedení důkazu jejich výsledkem po příslušném poučení. I v řízení o žádosti o dávku důchodového pojištění je proto vhodné opatřovat svědectví především výsledkem svědka podle § 55 správního řádu, pokud zde zákon žádné „zjednodušení“ v podobě použití čestného prohlášení svědků neumožňuje. Teprve při výsledku a po řádném poučení o následcích vědomě nepravdivé nebo neúplné výpovědi je totiž možné posoudit věrohodnost svědka na základě způsobu a obsahu jeho spontánní výpovědi a následných odpovědí na položené otázky. Nicméně to neznamená, že by listina obsahující jeho čestné prohlášení nebyla sama o sobě listinným důkazem. Je jí ovšem nutno v porovnání se svědeckou výpovědí obecně přisuzovat menší váhu, jelikož neobsahuje údaj o tom, že by prohlášení dotyčná osoba učinila po poučení o právních následcích úmyslně nepravdivého nebo neúplného čestného prohlášení, resp. takové právní následky by ani nepřicházely zpravidla v úvahu. Ovšem v situaci, kdy taková osoba není pro správní orgán dostupná (např. jde-li o čestné prohlášení zemřelé osoby), může jít o nenahraditelný důkaz. V ostatních případech se žalovaná pro zjednodušení s čestným prohlášením svědka může, ale nemusí spokojit. Jestliže však jeho obsah nehodlá vzít v úvahu jen pro jeho formu, měla by namísto toho i bez výslovného návrhu namísto čestného prohlášení provést výslech takového svědka, neboť se jedná o důkazní prostředek, který zcela zjevně v řízení vyšel najevo a jež se (byť zprostředkovaně prostřednictvím čestného prohlášení) žadatel na podporu své žádosti dovolává.
47. Pro úplnost soud žalovanou upozorňuje, že organizační zákon neobsahuje žádnou zvláštní právní úpravu, která by vylučovala důkaz svědeckou výpovědí podle obecné úpravy § 55 správního řádu. Sama skutečnost, že žalovaná ročně vede desetitisíce řízení jenom v agendě důchodového zabezpečení ještě bez dalšího neznamená vyloučení obecné úpravy správního řádu.
48. Nemá-li jít o vážnou procesní vadu v podobě opomenutého důkazu zpochybňující zákonnost výroku napadeného rozhodnutí založeného na závěru o neprokázání rozhodných skutečností žadatelem, žalovaná musí alternativně vysvětlit, proč provedení důkazu čestným prohlášením a výsledkem svědka nepovažovala za potřebné (např. z důvodu irelevance skutečností, jež mají být důkazem prokázány, protože skutečnost již byla prokázána jinými důkazy, protože důkaz zjevně není způsobilý prokázat rozhodné skutečnosti, anebo jestliže se jedná o důkaz nezákonně pořízený).
49. Ze shora učiněných závěrů je tedy zřejmé, že posouzení žalované vychází z nesprávného právního posouzení. Zároveň s ohledem na obsah správního spisu je zjevné, že správné nejsou ani dílčí skutkové závěry žalované. Z porovnání osobních důchodových listů žalobce a jeho manželky je sice patrné, že hrubé výdělky žalobce byly vždy o něco vyšší než hrubé výdělky manželky, avšak nejsou v nich patrné nějaké zásadní rozdíly, jež by bylo namístě připsat právě péči o syna (spíš jde o důsledek tehdejší nerovnosti v odměňování žen a mužů za stejnou práci). To je patrné ostatně i z jen minimálního počtu vyloučených dní v případě

matky (s výjimkou 104 dnů v roce 1964). V roce 1966 je dokonce u žalobce vykázáno více dnů pracovní neschopnosti (21) než v případě jeho manželky (17). Tyto skutečnosti tak potvrzují pravdivost žalobcových tvrzení, že matka dítěte nesetřvala delší dobu v domácnosti se synem, ale záhy po mateřské dovolené nastoupila zpět do zaměstnání a o péči o syna se patrně se žalobcem dělili. Žalobcem zmíněný § 13 odst. 1 zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců, ve znění účinném do 31. 12. 1965 skutečně stanovoval nejdelší dobu mateřské dovolené na 18 týdnů, v odst. 2 ale

citované ustanovení umožňovalo ze závažných příčin „zaměstnanci poskytnouti pracovní volno nebo úlevu v práci v rozsahu a za podmínek, které stanoví vláda.“ Tato možnost však zjevně nebyla využita. S ohledem na zaznamenané hrubé výdělky a vyloučené dny manželky, jež byly i v té době přísně sledovány, pak nelze přičítat zvláštní význam údaji o době péče o dítě až do 28. 11. 1963, jelikož ta byla v té době standardně a prakticky automaticky přiznávána ženám. Tento údaj sám o sobě neprokazuje, že manželka žalobce byla tři roky v domácnosti se synem. Otázka, zda žena skutečně byla převažujícím poskytovatelem péče, jak již bylo zmíněno, se neřešila.

50. Co do procesního postupu žalované, soud akceptuje skutečnost, že původním rozhodnutím zamítla žádost žalobce, jelikož z jeho čestného prohlášení neplynulo, že by splňoval podmínky pro přiznání výchovného. V čestném prohlášení totiž uvedl, že o syna převážně osobně pečoval jen 7 let a 28 dnů a k dalším obdobím se nijak nevyjádřil. Z toho plynulo, že nebyla splněna podmínka osobní péče v trvání 10 let. Původnímu rozhodnutí lze vytknout jen nesprávné závěry o podmínkách pro přiznání výchovného.
51. Tato situace se ale změnila po podání námitek. Vzhledem k tomu, že v námitkovém řízení se neuplatňuje koncentrace, a žalovaná tak musí přihlédnout i k novým, dosud neuplatněným tvrzením, musela se zabývat doplňujícími tvrzeními žalobce, že vedle období uvedeného v žádosti, kdy o syna pečoval sám, se mu převážně věnoval i od roku 1969, resp. 1970, kdy se zdravotní stav manželky zhoršoval a ona již neměla sílu plně o syna pečovat. Tomuto tvrzení žalobce přitom odpovídají údaje ve správním spise, které dokumentují, že jí byl od 21. 9. 1970 přiznán částečný invalidní důchod a od 9. 3. 1974 dokonce plný invalidní důchod. Tím již bylo tvrzeno 12, resp. 11 let převažující péče o syna, přičemž zároveň byly uplatněny okolnosti souladné s obsahem správního spisu poukazující na to, že až na krátkou mateřskou dovolenou byla manželka žalobce stejně aktivní v zaměstnání jako žalobce, což naznačuje, že péče o syna ani před rokem 1969 nemusela být tak nevyvážená, jak žalovaná předpokládá.
52. Klíčové pak je, že žalobce k námitkám přiložil listinný důkaz v podobě čestného prohlášení syna, který prohlásil, že po mateřské dovolené o něj pečovali oba rodiče ve stejném rozsahu až do roku 1970 a poté se již zvyšoval podíl péče zajišťované žalobcem. Tímto důkazním prostředkem se však žalovaná nijak v odůvodnění napadeného rozhodnutí nezabývala, a pokud jej snad nepovažovala za uspokojivý co do formy, neprovedla ani svědecký výslech syna, jímž by se mohl obsah předloženého čestného prohlášení potvrdit či vyvrátit (včetně jeho případného doplnění o detaily, v čemž přesně spočívala poskytovaná osobní péče a jaký byl její rozsah ze strany konkrétního rodiče). Žalovaná ani žalobce nijak nepoučila o možnosti předložit ke svým tvrzením důkazní návrhy a bez náležitého vysvětlení, jak předložený důkaz hodnotí, žádost s chybným právním posouzením zamítla. Zcela neakceptovatelné je přitom její sdělení, že výchovné není nárokové. Právě naopak, zákon

č. 323/2021 Sb. ani zákon o důchodovém pojištění neobsahuje žádné ustanovení, jež by ponechávalo přiznání výchovného osobě splňující zákonem stanovené podmínky na správním uvážení žalované. Jedná se tedy o nárokovou dávku, ve vztahu k níž žalované žádná libovůle nepřisluší.

Závěr a náhrada nákladů řízení

53. Soud tedy dospěl k závěru, že podaná žaloba je důvodná a napadené rozhodnutí zrušil pro nezákonnost podle § 78 odst. 1 s. ř. s. Současně jsou dány i důvody pro zrušení napadeného rozhodnutí proto, že skutkový stav, který vzala žalovaná za základ napadeného rozhodnutí, je v rozporu s obsahem správního spisu, resp. vyžaduje zásadní doplnění [§ 76 odst. 1 písm. c) s. ř. s.].
54. V dalším řízení žalovaná, vázána shora vysloveným závazným právním názorem soudu (§ 78 odst. 5 s. ř. s.), znovu vyhodnotí zjištěný skutkový stav, přičemž zhodnotí předložené čestné prohlášení syna, a pokud jej bude považovat za nedostačující, syna vyslechne jako svědka. V případě, že to žalobce navrhne, provede i jiné důkazy významné pro zjištění skutečného stavu (rozložení péče o syna mezi žalobce a jeho manželku v průběhu dospívání syna), např. sestru matky nebo Ing. Libora Neubauera, CSc., jejichž výslech žalobce navrhl soudu. Vzhledem k tomu, že žalovaná řádně nevyhodnotila ani předložené čestné prohlášení a vycházela z nesprávných právních závěrů, by byl jejich výslech ze strany soudu předčasný, neboť žalovaná může případně vyhodnotit svědeckou výpověď syna žalobce jako dostačující pro vyhovění žádosti. Soud též žalovanou upozorňuje na písařskou chybu ve křestním jméně žalobce, který se jmenuje Zděnek, a nikoliv Zdeněk.
55. O náhradě nákladů řízení soud rozhodl podle § 60 odst. 1 s. ř. s. tak, že žalobci přiznal jejich plnou náhradu, protože měl ve věci plný úspěch. Žalobce byl v řízení zastoupen advokátem, který je plátcem DPH. Za tři úkony právní služby (příprava a převzetí zastoupení, sepsání žaloby a repliky) náleží mu odměna 3 x 1 000 Kč [§ 9 odst. 2 ve spojení s § 7 bodem 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“)] a paušální náhrada 3 x 300 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu), tj. celkem 3 900 Kč bez DPH. K této částce je třeba v souladu s § 57 odst. 2 s. ř. s. třeba přičíst náhradu za 21 % DPH, tj. 819 Kč. Celková náhrada nákladů řízení tak činí částku 4 719 Kč včetně DPH. Náhradu cestovného soud nemohl přiznat, jelikož první porada s klientem je součástí úkonu přípravy a převzetí zastoupení a žalobce ani nedoložil, že by se tvrzená porada (druhá v pořadí) se žalobcem reálně uskutečnila.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Případně-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje,

v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 30. května 2024

Mgr. Ing. Petr Šuránek v. r.
samosoudce